نگاه

به بهانه انتشار کتاب از سیر تا پیاز هنر

یک دایره‌المعارف هنری برای نوجوانان

پردیس احسانی

وقتی کتاب «از سیر تا پیاز» به دستم رسید و تورقی کردم تا بدانم چیست و درباره چه می‌گوید، کمی حرصم گرفت، بعد تاسف خوردم و حسادت کردم در مقایسه دو نقطه جغرافیایی در کره خاکی. بعد کمی خوشبینانه فکر کردم و خرسند شدم که در خیل این همه ناشر و کتاب‌ساز، بالاخره ناشری هم پیدا می‌شود که به هنر توجه ویژه‌ای داشته باشد. کتاب «از سیر تا پیاز» ترجمه دایره‌المعارفی است از سری دایره‌المعارف‌های آکسفورد برای نوجوانان با موضوعات مختلف.

این کتاب ترجمه The Oxford Chi - dren's A-Z Art نوشته مریل و مَلکم دانی است که توکا ملکی آن را به فارسی ترجمه کرده است و به عنوان مولف بخش افزوده‌های هنر فارسی را نیز به آن اضافه کرده است. عنوان «از سیر تا پیاز» پیشنهاد ناشر است تا این عنوان جذاب، در خریدار ایرانی وسوسه‌ای ایجاد کند.

کتاب، دایره‌المعارفی است برای نوجوانان که در ایران این رده سنی را می‌تواند تا جوانانی که سال آخر دبیرستان را می‌گذرانند شامل شود. نویسندگان در بخشی از مقدمه کتاب آورده‌اند: «مردم بنا به دلایل زیادی اثر هنری پدید می‌آورند. گروهی این کار را برای کمک به خودشان در یادآوری آدم‌ها و اتفاقات مهم انجام می‌دهند و برخی دیگر به خاطر اعتقادات مذهبی‌شان. عده‌ای دیگر از مردم اثر هنری را برای اعتراض، یا بیان یک عقیده پدید آورده‌اند.

برخی هنرمندان می‌خواهند با هنرشان مردم را غافلگیر کنند. در حالی که برخی می‌خواهند نشان دهند جهان چقدر زیباست. در این کتاب

از سیر تا پیاز هنر
نویسنده: **مریل و ملکم دانی**
ترجمه: **توکاملکی**
نشر: **نظر**
چاپ اول: **۱۳۸۸**
قیمت: **۱۰۴۰۰ تومان**

می‌خواهیم تعدادی از تصاویر و اشیایی را که توسط مردم سراسر دنیا، در زمان‌های مختلف ساخته شده نشان بدهیم. همچنین می‌خواهیم شما را با برخی آدم‌های شگفت‌انگیز که آنها ساخته‌اند آشنا کنیم. امیدواریم شما بخواهید جست‌وجو درباره دنیای هیجان‌انگیز و مرموز هنر را شروع کنید.» کتاب در قطعی مناسب، با کاغذی باکیفیت و با تصاویری زیبا و جذاب (هم برای آشنایی با آن اثر هنری و هم ضیافتی برای چشم‌ها) چاپ شده است.

اما فقط اینها مزایای این کتاب نیستند. امر فوق‌العاده‌ای که اتفاق افتاده است افزودن تعداد زیادی مدخل فارسی به تالیف مترجم است که نشان می‌دهد برای این کار از اطلاعات و آگاهی و سلیقه‌ای درخور توجه برخوردار است. در حقیقت این افزوده‌های تالیفی اثر را «خودی» کرده است و همان گونه که مترجم در مقدمه خود به آن اشاره می‌کند: «جای خالی مطالبی درباره ایران احساس می‌شد» که حالا خواننده نوجوان و جوان، دایره‌المعارفی را در دست دارد و به آن رجوع می‌کند که این جای خالی پر شده و چه‌بسا باز هم به قول مترجم و مولف بعد از مطالعه این کتاب به دنبال پیدا کردن هنرمندان ایرانی دیگر هم خواهد رفت.

بانی این عنایت به نوجوانان و جوانان ایرانی در نشر این دایره‌المعارف، «موسسه فرهنگی پژوهشی چاپ و نشر نظر» است که مدت‌هاست به طور تخصصی به چاپ کتاب‌هایی در زمینه هنرهای تجسمی مبادرت می‌ورزد. کاری کارستان! از آن رو که فعالیت در یک زمینه تخصصی (آن هم هنرهای تجسمی) دل شیر می‌خواهد و سری پرشور و عشقی جنون‌آسا!

کتاب بر اساس ترتیب حروف الفبای فارسی تنظیم شده است. در اصل کتاب، نویسندگان هیچ یک از شخصیت‌ها و نیز اصطلاحات مهم تاریخ هنر، از جهان پیشاتاریخی تا امروزه روز را نادیده نگرفته‌اند و علاوه برآن خواننده نوجوان و جوان در این دایره‌المعارف با چهره‌ها و اصطلاحاتی آشنا می‌شود که پیش از این برایش ناشناس بوده‌اند. همین کار را مترجم در مقام مولف در افزوده‌های فارسی با ظرافت رعایت کرده است.

اگر کلمه «ظرافت» را به کار می‌برم از آن روست که مترجم در مقام مولف در بخش افزوده‌ها هم از هنرمندان ایرانی سده‌های گذشته همچون کمال‌الدین بهزاد، علیرضا عباسی، سلطان محمد و... نام می‌برد و هم از جلیل ضیاءپور گرفته تا پروانه اعتمادی و پرویز تناولی و حسین زنده‌رودی و...و نیز هم از «هنر نوگرای ایران» سخن می‌گوید و هم از «مکتب سقاخانه» و«شاهنامه تهماسبی» و...

آیا اگر صاحب این قلم ادعا کند در بستر یک جریان فرهنگی و ناشرانی بافرهنگ و خوش‌ذوق تالیف و ترجمه آثاری باارزش برای نسل نوجوان و جوان ایرانی یک وظیفه است، چراکه حق نسل امروز است که از منابعی استفاده کند که به تعالی او کمک می‌کند و بی‌توجهی به این امر گناهی نابخشودنی است به خطا رفته‌ام؟

این کتاب را موسسه فرهنگی پژوهشی چاپ و نشر نظر با تیراژ ۲۰۰۰ نسخه و با قیمت ۱۰ هزار و ۴۰۰ تومان منتشر کرده است.

نگاهی به «سونات کرویتسر» نوشته لئو تولستوی

بازنویسی آنارشیستی انجیل

بابک ذاکری

۱ جمالزاده در مقدمه «یکی بود، یکی نبود» انگیزه خود را برای نوشتن داستان یکی پرورش نثری ساده و رسا برمی‌شمرد، نثری که پارسی‌زبانان در گفت‌وگوهای روزمره خود به کار می‌گیرند و یکی نشان دادن خلق و خوی ایرانیان و نقد رسم و رسوم ناپسندی که شاید از چشم بسیاری از کسانی که در این فرهنگ زندگی می‌کنند دور مانده باشد. اینکه آیا داستان باید به نقد جامعه بپردازد یا خیر امری است مناقشه‌برانگیز، اما کسی در این باره شک ندارد که داستان آینه‌ای است که در آن می‌توان جامعه و زمانه‌ای که در آن نوشته شده را بازنمایی کرد. این امر امروزه چنان واضح است که نوشتن چیزی شبیه به اینکه داستان در خلأ شکل نمی‌گیرد در یک نوشته را می‌توان مصداق اطناب مخل دانست.

اما برخی داستان‌ها به سبب خصلت خاص روایی خود تصویری همه‌جانبه‌تر از جامعه و زمانه‌ای که در آن نوشته شده‌اند را بازنمایی می‌کنند. مجموعه داستان سونات کرویتسر از این لحاظ بسیار جذاب است. در داستان کوپن جعلی تولستوی کوپنی را که دو نفر بچه مدرسه‌ای جعل می‌کنند در اقصی نقاط روسیه دنبال می‌کند و واکنش افراد مختلف روسیه را در قبال ضرری که این کوپن جعلی به آنها وارد می‌کند روایت می‌کند و در داستان سونات کرویتسر راوی در کوپه قطاری که افراد بسیاری در آن رفت و آمد می‌کنند با داستان زندگی عجیب و غریب و عقاید نامرسوم شخصی که زن خود را کشته است، آشنا می‌شود.

سونات کرویتسر
نویسنده: **لئو تولستوی**
ترجمه: **سروش حبیبی**
نشر چشمه، ۱۳۸۸
۶۰۰ صفحه
قیمت: **۱۲۰۰۰ تومان**

۲ اما تولستوی در این دو داستان عقاید خود را نیز بیان می‌کند. گویی تولستوی کوشیده در داستان‌هایش انجیل را در فضایی جدید بازنمایی کند. سونات کرویتسر گویی بازسازی انجیل در جامعه برزخی روسیه قرن نوزدهم است. دزدی که به رستگاری می‌رسد و انسانی که با سپردن خود به دست غرایز و دوری از زندگی زاهدانه خود را به ورطه هلاک می‌کشاند و در آخر علت تمام ناکامی‌ها و جنایت‌های خود را در رابطه‌ای جست‌وجو می‌کند که از اساس بر پایه‌ای غلط گذاشته شده است.

داستان کوپن جعلی نمونه‌ای مناسب است از جهان بینی تولستوی. داستان در دو بخش نوشته شده است. بخش اول دعوای پدر و پسری است بر سر پول توجیبی. پدر حاضر نمی‌شود پول بیشتری حتی به صورت قرض به پسر خود بدهد و پسر که مجبور است برای حفظ آبروی خود قرضی را که یکی از دوستانش گرفته بازگرداند به ناچار و با راهنمایی یکی از دوستان نابکار خود، کوپنی را جعل می‌کند و آن را به یک فروشنده زن قالب می‌کند. بخش اول با حکایت کوپن و گردش آن و تاثیری که جعل یک کوپن ساده در سرنوشت افراد مختلف از بخش‌های مختلف می‌گذارد به اتمام می‌رسد. پس‌لرزه‌های این کوپن حتی به کاخ تزار هم می‌رسد و پای درباریان را هم به میدان می‌کشد.

در این بخش تولستوی بینشی بدبینانه از بشریت را به نمایش می‌گذارد. هر کسی که به نحوی این کوپن جعلی وارد زندگی‌اش شده و او را مغبون کرده است، ضرر و زیان خود را به دیگری منتقل می‌کند. تولستوی در این بخش

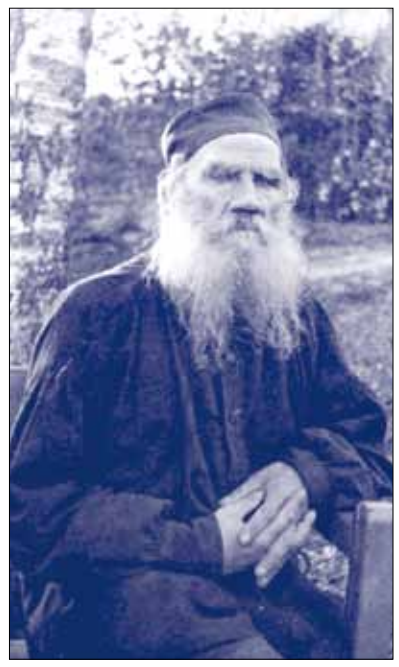

نشان می‌دهد که چگونه ذات گناهکار بشر می‌تواند از یک تقلب یک فاجعه بیافریند. چگونه گناهی کوچک در دست افرادی شریر که در ظاهر شهروندانی بی‌آزار به نظر می‌رسند ممکن است به یک فاجعه تبدیل شود. این نگاه به انسان به عنوان موجودی شرور و گناهکار درست آن چیزی است که در الهیات مسیحی به انسان نسبت داده می‌شود و تولستوی در این داستان به خوبی این نگاه را متجسد می‌کند.

۳ بنابر روایت انجیل دو نفر با مسیح به صلیب کشیده شده بودند. یکی از آن دو با دیدن مسیح به او ایمان می‌آورد و مسیح مژده می‌دهد که او را به ملکوت وارد خواهد کرد و دیگری مسیح را منکر می‌شود. همین داستان در کوپن جعلی تکرار می‌شود. کوپن جعلی از یک کارگر یک دزد و از آن دزد یک جانی می‌سازد که با قساوت بسیار شش نفر را می‌کشد.

آخر بخش اول با آخرین جنایت ستپان به پایان می‌رسد؛ جایی که او برای کشتن زنی می‌کوشد تا بازوی او را بگیرد تا زن تکان نخورد اما زن هیچ مقاومتی نمی‌کند و آه عمیقی می‌کشد و به او می‌گوید: «وای، چه معصیت بزرگی! چه کردی؟ به خودت رحم کن، جان مردم را می‌گیری، و بدتر از آن روح خودت را سیاه می‌کنی! وای، وای!» ستپان کارد را در گلوی آن زن فرو می‌کند ولی نگاه آن زن زندگی او و تمام کسانی را که آن کوپن به تاریکی کشانده بودشان عوض می‌کند. ستپان خود را به پلیس معرفی می‌کند و محکومیت خود را در سیبری پشت سر می‌گذارد. آخرین نفری که ستپان که اکنون به یک قدیس/ جانی تبدیل شده است زندگی او را عوض می‌کند همان شاگرد مدرسه‌ای است که پدرش حاضر نشد به او چند کرون بیشتر بدهد و او مجبور شد برای ادای قرضش آن کوپن را جعل کند.

۴ تولستوی یک متاله مسیحی بود با عقاید آنارشیستی. او در همه جا با آنارشیست‌ها هم‌رای بود غیر از خشونتی که آنها برای مقابله با دولت تجویز می‌کردند. به جای آن تولستوی آموزه عدم خشونت و عدم مقاومت را جایگزین کرد. آنارشیست‌های کلاسیک چون کروپوتکین و پرودون آموزه‌های آنارشیستی خود را بر اساس خوشبینی بر سرشت بشریت پایه‌گذاری کرده بودند.

آنها در این مبنا با جان لاک هم‌رای بودند که انسان به خودی خود موجودی شرور و گناهکار نیست. این آموزه خلاف این روحیه مسیحی بود که انسان را موجودی گناهکار می‌دانست. در متن جامعه مسیحی/اروپایی عقاید آنها نوعی فراروی از سنتی چندهزارساله بود و به همین دلیل عقاید جان لاک در فلسفه سیاسی لیبرال در مقابل عقاید سیاسی هابز کنار گذاشته شد.

آنارشیست‌ها که هم علیه سنت انسان‌شناسی غربی شوریده بودند و هم عقایدشان برخلاف رژیم‌های سیاسی بود نیز به موجوداتی بدنام تبدیل شدند. اما تولستوی نگاه آنارشیستی خود را از سنت مسیحی گرفته بود. در تاریخ مسیحیت پیش از آنکه اتحاد کلیسا و حکومت در دولت شهرهای اروپا به امری همگانی تبدیل شود، بسیاری از مسیحیان عقیده داشتند که نباید از انسان و قوانین او پیروی کرد بلکه باید تنها و تنها از مسیح پیروی کرد. تولستوی همین آموزه را در نگاه سیاسی خود وارد کرد و نگاه بدبینانه خود به دولت را در همه جا به رخ کشید. اما برای رستگاری اخروی و دنیوی راهی دیگر جز خشونت که آنارشیست‌ها توصیه می‌کردند پیشنهاد کرد؛ عدم خشونت و عدم مقاومت. چیزی که در انتهای بخش اول کوپن جعلی و تمام بخش دوم آن نیرویی می‌شود که انسان‌های شرور و پلید را به رستگاری می‌رساند. این نیرو هم کشیش را نجات می‌بخشد و هم مهندس جوان را وامی‌دارد که از مقام و مزایای فوق‌العاده برای نجات روحش چشم‌پوشی کند.

درباره «میشل فوکو»نوشته سارا میلز

به اعتبار فوکو همواره شک کنید

فرناز معیریان

۱ مکان، کارتیه لاتن، چندصد متر دورتر از سوربن، آمفی‌تئاتر کلژ دوفرانس. صدها نفر به سخنان مردی ۴۴ساله گوش فرا داده بودند؛ کسی که قرار بود جانشین یکی از بزرگ‌ترین استادان فلسفه در قرن بیستم یعنی «ژان هیپولیت» شود. چهره‌های بزرگی در این مراسم حضور داشتند؛ ژرژ دو مزیل، کلودلوی استروس، فرناند برودل، فرانسوا ژاکوب و ژیل دلوز همگی به درس افتتاحیه مردی گوش می‌دادند که بنا بود یکی از بزرگ‌ترین چهره‌های اندیشه در قرن بیستم شود؛ میشل فوکو. فوکو در ایران نه به دلیل ترجمه آثارش بلکه زیرعنوان مفهوم دیسکور به شهرت رسید، تا به آنجا که او را کاشف چیزی به نام دیسکور می‌دانند. برای این کشف واژه گفتمان در فارسی جایگزین شد. حقیقت این است که میشل فوکو تحلیلگر فلسفی دانش و ساختارهای دانشی، کارکردهای اجتماعی قدرت و نه کاشف دیسکور است.

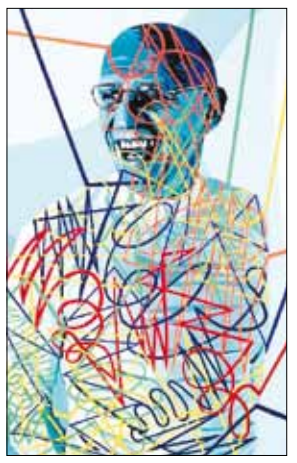

۲ فوکو در پژوهش مرفولوژیک دانش، به وجود قالب‌های معرفتی بنیادین به نام «اپیستمه» در هر دوره زمانی و گسست‌هایی که در روند معرفت بر اثر تغییر این قالب‌ها پیش می‌آید، قائل بود.

فوکو در کتاب «واژه‌ها و چیزها» (۱۹۶۵)، نشان می‌دهد انسان اروپایی از مفهوم نشانه به عنوان رمزی از جهان و اشیا در قرن شانزدهم، که بر درک مفهوم جادویی قرابت و همانندی ذاتی در اشیا مبتنی بود، به مفهوم قراردادی از نشانه در عصر کلاسیک می‌رسد؛ قراردادی که در قالب عناوینی دیگر چون سازمان در علوم طبیعی و پول، مبادله، ارزش و کار در اقتصاد در همان عصر کلاسیک همراه بود. فوکو معتقد بود در هر فرهنگی، در زمانه معین، همیشه یک اپیستمه یا بنیان معرفتی وجود دارد که شرایط امکان هرگونه دانش را تعیین می‌کند.

بحث فوکو در زمینه دیسکور فقط در زمینه زبان، سخن و گفتار به معنای موجود کلمه برای نشان دادن کارکرد برسازنده گفتار به عنوان یکی از زمینه‌های بروز و تحقق پدیده قدرت است. از نظر او زبان و گفتار حامل نظمی اجتماعی است که خود را بر گوینده تحمیل می‌کند، که حاصل کارکرد اجتماعی قدرت است.

۳ فوکو در آثاری چون تاریخ میل جنسی (۱۹۷۸)، قدرت/ دانش (۱۹۸۰)، زایش درمانگاه (۱۹۷۳) و مراقبت و تنبیه (۱۹۷۷)، به تحلیل تاثیرات نهادهای مختلف بر گروه‌هایی از افراد و نقش آن افراد در تایید آن تاثیرات یا مقاومت در برابر آنها پرداخته است. بحث فوکو درباره نهادها تحلیلی است که او از «قدرت» ارائه می‌دهد. اکثر افراد تصور می‌کنند قدرت چیزی نیست جز سرکوب ضعیف به دست قوی. فوکو قدرت را در بطن زندگی روزمره و روابط میان افراد و نهادها بررسی می‌کند.

فوکو برخلاف مارکسیست‌های ارتدوکس، چندان علاقه‌ای به بحث در باب «سرکوب» ندارد. الگویی که فوکو از قدرت ترسیم می‌کند بر این نکته تمرکز دارد که روابط قدرت چگونه بر همه روابط درون جامعه سایه افکنده است. الگوی او تبیینی به دست می‌دهد از شیوه‌های روزمره و پیش‌پاافتاده‌ای که قدرت در قالب آنها اعمال می‌شود. امکان تحلیلی را به دست می‌دهد که بر افراد به عنوان عاملان یا سوژه‌های فعال تمرکز می‌کند نه به عنوان فریب‌خوردگانی منفعل.

بنا به نظر فوکو: «دلیل وجود سرمایه‌داری این نیست که کارگران را گرسنگی دهد، سرمایه‌داری بدون گرسنگی دادن به کارگران اصلاً به وجود نمی‌آید.» برخلاف نظریه‌پردازان مارکسیست که معتقدند فقر ممکن است پیامد ناگزیر سرمایه‌داری باشد، فوکو عقیده دارد این را نمی‌توان هدف یا نیت سرمایه‌داری پنداشت. نمی‌توان گفت سرمایه‌داری بر اساس یک هدف از پیش‌تعیین‌شده عمل می‌کند. فوکو معتقد است ما باید به جای آن بکوشیم پیچیدگی و سرشت درهم رخدادهای گذشته را تحلیل کنیم. تمرکز یافتن بر عوامل محتمل ما را قادر می‌سازد تا به بررسی نحوه عملکرد قدرت بپردازیم.

۴ «فوکو به سمت خطرات ناشی از استدلال بر اساس خاستگاه‌ها پیش می‌رود- چنان که گویی برای فهم یک چیز باید خاستگاه اولیه آن را کشف کرد و از این طریق سرچشمه یا کلید راهیابی به گسترش بعدی آن را یافت- و این از قضا همان خطایی است که تبارشناسی را برای تصحیح آن اختراع کرده‌اند.» (دانلی، ۱۹۸۶، متن کتاب).

هنگامی که در تحلیل رخدادها یا متن‌ها از روش‌شناسی فوکو استفاده می‌کنیم، مواضع تئوریک متفاوتی را می‌توان اتخاذ کرد و مسلماً تمامی این مواضع خاص مفید واقع نخواهد شد. مساله‌ای که هنگام مطالعه کار فوکو با آن اغلب روبه‌رو می‌شویم این است که تحریک‌مان می‌کند تا استعاره‌ها، درونمایه‌ها و نمادهای مورد استفاده او را اقتباس کنیم.

مساله مهم آن است که روش‌های فوکو را در خوانشی که از آثارش داریم به کار گیریم؛ «در مورد اعتبار فوکو هماره شکاک باشید؛ هیچ یک از تعمیم‌های گاه و بی‌گاه او را که جسورانه و در عین حال فاقد توجیه‌اند نپذیرید و گمان نکنید که او هماره «حقیقت» امر را به شما می‌گوید.» (متن کتاب)

بنابراین می‌توان ادعا کرد که آثار او بسیاری را دچار تشویش کرده است، زیرا هیچ گاه تحلیل سیاسی ساده‌ای ارائه نمی‌دهد و از سوی دیگر به نظر می‌رسد که او به یک سیاست رهایی‌بخش اعتقاد دارد و از طرفی خود هرگونه امکان چنین موضعی را دچار تردید می‌داند.

فوکو در درس افتتاحیه‌اش به هگل می‌تازد و در عین حال که معتقد است هگل را باید فراموش کرد اعتقاد دارد باید برای نقد هگل ابتدا او را خوب شناخت. او معتقد بود رها شدن واقعی از سلطه هگل نیازمند آن است که نخست تصوری دقیق از آنچه بابت این جدا شدن باید پرداخت، داشته باشیم.

«گمان می‌کنم مهم‌ترین بخش دین من آن بخشی است که مدیون ژان هیپولیت هستم. خوب می‌دانم که به نظر بسیاری، آثار وی زیر سلطه هگل است، در حالی که تمامی دوران ما، از منطقش بگیریم تا معرفت‌شناسی‌اش، چه از طریق مارکس یا از جهت نیچه می‌کوشد تا از سلطه هگل رها شود؛ و آنچه هم من کوشیده‌ام هم‌اکنون درباره گفتار عرضه کنم هیچ ربطی به عقل هگلی ندارد.» (نظم در گفتار)

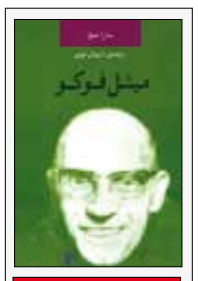

میشل فوکو
نویسنده: **سارا میلز**
ترجمه: **داریوش نوری**
نشر: **مرکز**
چاپ اول: **۱۳۸۹**
قیمت: **۶۲۰۰ تومان**

۵ کتاب «میشل فوکو» نوشته «سارا میلز» مدخل بسیار مناسبی است برای آشنایی با این فیلسوف ساختارگرا و اندیشمند نظریه انتقادی. از آن رو که کتاب ادعا نمی‌کند که تنها با خوانش این کتاب می‌توان فوکو را شناخت بلکه از آغاز با ارجاعات فراوان و معرفی آثار او سعی در آشنا کردن مخاطب با آثار «فوکو» دارد و از سوی دیگر با فصل‌بندی‌هایی بر مبنای مفاهیم کلیدی اندیشه فوکو، درک آثار این اندیشمند را برای مخاطب روان‌تر می‌کند.

نگاهی به «هنر اجرا» رزلی گلدبرگ

در ستایش تجربه

امین عظیمی

فقدان ارتباط زنده و پویا میان فضای حرفه‌ای تئاتر و اجرا در کشور ما با دستاوردهای پژوهشی که اغلب در قالب ترجمه به بازار نشر عرضه می‌شود، سبب شده است انتشار هر کتاب تازه‌ای در این زمینه بار دیگر این پرسش را به اذهان متبادر کند که چگونه می‌توان شاهد تعاملی تاثیرگذار میان تجربیات زنده تئاتری و کنش پژوهشگری بود؟! نبود چنین ارتباطی از یک سو ریشه در بدبینی کارگردانان تئاتر به پژوهش‌سازی‌های برخی نویسندگان پرکار سال‌های اخیر و از سوی دیگر ریشه در تنبلی، سطحی‌نگری، سهل‌گیری و کرختی کارگردانانی دارد که فعالیت هنری خود را در حد یک رفتار روزمره فاقد کشف و کنش و تنها با انگیزه بقا در عرصه پرآسیب تئاتر ما دنبال می‌کنند. از این رو هنگامی که پژوهشی ارزنده همچون «هنر اجرا» رزلی گلدبرگ به چاپ می‌رسد جامعه تئاتری با بی‌توجهی به آن به روند ارزشمند تجربه‌گری در تئاتر جهان پشت می‌کند و بر مسند این روحیه غریب ایرانی می‌نشیند که ما خودمان باید همه چیز را از نو کشف کنیم! و از آنجایی که هیچ‌گاه شرایط لازم برای شکل گرفتن جریانی کنش‌مند و دامنه‌دار همچون فعالیت‌های آزمایشگاهی و کارگاهی در این حوزه وجود ندارد، دیگر عجیب نیست که ما هر روز بیشتر و بیشتر در قلمرو تئاترمان درجا بزنیم. چاره چیست؟ عادت بر کژمداری نیز به بخشی از روزمرگی اهالی تئاتر ما بدل شده است، در سال‌های اخیر تجربه‌گرایی، تئاتر تجربی و مباحث مربوط به حوزه اجرا در کشور ما به بازی‌ای بی‌سروته و فاقد پشتوانه‌های تئوریک بدل شده است و تنها می‌توان ردی از آن را گاه در مطبوعات یا کتاب‌های تازه طبع‌شده گرفت. از این رو به نظر می‌رسد معرفی کتابی در حد و قواره «هنر اجرا» برای گروهی ناشناخته از مخاطبان خوش بیاید که احتمالاً ارتباط چندانی با روح حاکم بر تئاتر ما ندارند.

معدود آثار ارزشمندی در حوزه مباحث مربوط به هنر اجرا، تا به امروز در کشور ما به چاپ رسیده است. یکی از شاخص‌ترین آثار موجود در این زمینه کتاب «نظریه اجرا»ی ریچارد شکنر است که پیوندی خلاقانه میان هنرهای اجرایی و نظریه انتقادی ایجاد کرده است. شکنر در این کتاب، رشته‌ها، فرهنگ‌ها و تاریخ‌های مختلف را درمی‌نوردد تا از طریق توضیح برخی از بنیادی‌ترین نمادها و آیین‌هایی که آدمی به وسیله آنها جهان را معنادار ساخته است، به تعریفی تازه از هنر اجرا و نسبت‌های تئاتر با آن دست یابد. اما «رزلی گلدبرگ» در کتاب خویش «هنر اجرا» تلاش می‌کند با ترسیم سیری تاریخی از تجربیات هنرمندان حوزه اجرا بین سال‌های دهه ۲۰ میلادی تا پایان قرن بیستم، مخاطب را در برابر مروری فوری از شاخص‌ترین دستاوردهای این حوزه قرار دهد. اگر کتاب شکنر را به عنوان پژوهشی تعیین‌کننده در تبیین مفاهیم تئوریک هنر اجرا در نظر آوریم، می‌توان اثر گلدبرگ را به عنوان ضمیمه‌ای از تجربیات عینی هنرمندان در طول یک قرن اخیر به شمار آورد که ذهن مخاطب را هر چه بیشتر با موضوع هنر اجرا درگیر می‌کند. او با واکاوی حضور و تاثیر فتوریست‌ها، دادائیست‌ها و سوررئالیست‌ها در هنر اجرا، بحث خویش را به تجربیات مکتب باهاوس، شرکت لیوینگ آرت بین سال‌های ۱۹۳۳ تا ۱۹۷۰ و در نهایت هنر آرا و تولید رسانه‌ای از سال ۱۹۶۸ تا سال ۲۰۰۰ معطوف می‌کند. یکی از نکات برجسته کتاب، وجود تصاویر متعددی از هر یک از این تجربیات اجرایی است که می‌تواند مخاطب را در درک هر چه بهتر فضای چنین آثاری یاری برساند و نیز نمایه پایانی کتاب کار را برای مطالعات موردی آسان کرده است. با آنکه ترجمه این اثر چندان روان نیست و مترجم می‌توانست برای رسیدن به زبانی پالوده‌تر کتاب را ویرایش کند اما در مجموع می‌توان «هنر اجرا» را به عنوان یکی از کتاب‌های نادر انتشارات نمایش به شمار آورد که بر اساس نیازهای مخاطبان به چاپ رسیده است و نه ضرورت‌های مدیریتی و دستوری چنین نهادهایی. رزلی گلدبرگ، نویسنده، منتقد هنری، تاریخدان و پژوهشگر پرسابقه‌ای است. او این کتاب را برای نخستین بار در سال ۱۹۷۹ به چاپ رساند و پس از فترتی ۳۲ساله، ویرایش تازه‌ای از آن را که اوج و فرودهای هنر اجرا را تا پایان قرن بیستم دنبال می‌کرد در سال ۲۰۰۱ عرضه کرد. این کتاب امروزه به عنوان یکی از آثار کلیدی برای تدریس هنر اجرا در دانشگاه‌های جهان شناخته می‌شود و تا به امروز به زبان‌های چینی، کرواتی، فرانسوی، ژاپنی، کره‌ای، پرتغالی و اسپانیایی ترجمه شده است. گلدبرگ متولد دوربان در آفریقای جنوبی است. او در رشته علوم سیاسی و هنرهای زیبا در دانشگاه ویتز ژوهانسبورگ و همچنین در رشته تاریخ هنر در لندن تحصیل کرده است و به عنوان مدیر کالج سلطنتی هنر لندن، نمایشگاه‌ها و کنفرانس‌های متعددی در مورد هنر اجرا برگزار کرده است. او با دعوت از مارینا آبراموویچ، برند و هیلا بچر، کریستیان بولتانسکی، برایان انو، پی‌یر مانزونی، آنتونی مک‌کال و... فضای مناسبی برای اجرا و پژوهش در زمینه فعالیت‌های اجرایی در این زمینه در کالج سلطنتی هنر لندن ایجاد کرده است. او در سال ۲۰۰۱ تهیه‌کنندگی اجرای مالتی‌مدیای «منطق‌الطیر» را که توسط شیرین نشاط کارگردانی شد بر عهده داشت. در این اجرا سوسن دیهیم به عنوان خواننده و آهنگساز با نشاط و گلدبرگ همکاری می‌کرد. این اثر تا سال ۲۰۰۴ بارها در نقاط مختلف جهان اجرا شد. گلدبرگ از سال ۱۹۷۸ تا به امروز در دانشگاه‌های نیویورک، کلمبیا، کیوتو، ییل، موزه گوگنهایم، گالری تیت در لندن و... به تدریس و ایراد سخنرانی در مورد هنر اجرا پرداخته است و آثار ارزشمند دیگری نیز در این زمینه در دست چاپ دارد.

هنر اجرا
رزلی گلدبرگ
ترجمه: **مریم نعمت‌طاووسی**
چاپ اول: **بهمن ۱۳۸۸**
انتشارات: **نمایش**

عطف کتاب

هنر و روزمرگی بعد از ۱۹۶۰

هنر بعد از ۱۹۶۰
ناشر: **حرفه هنرمند**
نویسنده: **مایکل آرچر**
ترجمه: **کتایون یوسفی**
چاپ اول: **۱۳۸۸**
قیمت: **۶۵۰۰ تومان**

امروزه هنر بیش از گذشته مخاطب را مبهوت می‌کند، به خصوص که در هنر معاصر از شیوه‌ها، فرم‌ها، روش‌ها و ابزارهای متفاوتی بهره گرفته می‌شود. مایکل آرچر در کتاب خود با نام «هنر بعد از ۱۹۶۰» می‌کوشد نگاه منسجمی درباره شیوه‌هایی که در چهار دهه گذشته هنرمندان با گرایش‌های مختلف به کار گرفته‌اند، ارائه دهد. او در کتاب خود که در آن نمونه‌کارهای بسیاری از هنرمندان آورده شده، به جنبش‌های متفاوتی چون هنر پاپ، مینی‌مال، مفهومی، اجرایی و... پرداخته است و کارهای هنرمندان بسیاری را از این رهگذر معرفی و نقد کرده است. موضوع اصلی تمام آنچه هنر معاصر نامیده می‌شود، به نظر آرچر گذشته از شیوه‌ها و سبک‌های متفاوت آن ارتباط پیچیده هنر و زندگی روزمره است؛ موضوعی که مایکل آرچر در جای‌جای کتاب خود با استفاده از نمونه‌کارهای هنرمندان و تحلیل‌های خود به آن پرداخته است. اما نکته‌ای درباره این کتاب که به خوبی تدارک دیده شده است، وجود دارد و آن اینکه ترجمه کتاب فاقد نمایه است و این برای کتابی که ترجمه‌ای از یک اثر تحقیقاتی است، نقص بزرگی به شمار می‌آید؛ نقصی که برطرف کردنش هم لازم است و هم چندان دشوار به نظر نمی‌آید و تنها کوتاهی ناشر و ویراستار این نقص را بر کتاب تحمیل کرده است.

آیا ملت‌ها ناف دارند

ناسیونالیسم
ناشر: **نشر مرکز**
نویسنده: **ارنست گلنر**
ترجمه: **سیدمحمدعلی تقوی**
چاپ اول: **۱۳۸۸**
قیمت: **۳۶۰۰ تومان**

«ناسیونالیسم نظریه‌ای خطرناک است، نه صرفاً به این دلیل که نظریه‌ای کاذب است، بلکه بیشتر به آن سبب که خود را بدیهی می‌شمارد، بدیهی به گونه‌ای که معتقدان به آن تصور نمی‌کنند این یک نظریه است که به آن باور دارند. آنها تصور نمی‌کنند که ناسیونالیسم امری مورد مناقشه و لذا نیازمند تبیین باشد، بلکه آن را اندیشه‌ای بدیهی می‌پندارند که به طور طبیعی در همه تفکرات مربوط به انسان و جامعه دیده می‌شود. آنها پذیرش ناسیونالیسم را اذعان کردن به امری بدیهی تلقی می‌کنند نه نظریه‌پردازی.» این نظر ارنست گلر نویسنده کتاب ناسیونالیسم است که در صفحات آغازین کتاب خود بیان کرده است. اما اگر به این نظر این را هم اضافه کنیم که ناسیونالیسم تنها نظریه‌ای اشتباه نیست که بتوان آن را ابطال کرد و کنار گذاشت، ناسیونالیسم بخشی اجتناب‌ناپذیر از جهان مدرن بوده و هست، آنگاه درمی‌یابیم که با کتابی روبه‌روییم که با نگاهی منتقدانه به پدیده‌ای مدرن و البته اجتناب‌ناپذیر روبه‌روست. از همین رو کتاب با بررسی کوتاهی از رابطه قدرت و فرهنگ و تاریخچه سازمان و دولت‌ها آغاز می‌شود و با این پرسش که «آیا ملت‌ها ناف دارند؟» به پایان می‌رسد. این پرسش عجیب به این معنی است که آیا ملت‌ها امری تاریخی و همیشگی در جهان دارند یا اموری جدید و متعلق به دنیای مدرن هستند؟ پاسخ گلنر به این پرسش این است که ملت‌ها متعلق به دنیای مدرن هستند و با توجه به این امر می‌کوشد ناسیونالیسم را توضیح دهد.

پاسخی به معضلات انسان‌شناسی فلسفی

قرار بشر در عالم کیهانی
نویسنده: **ماکس شلر**
ترجمه: **منوچهر اسدی**
نشر: **پرسش**
چاپ اول: **۱۳۸۸**
قیمت: **۲۷۰۰ تومان**

ماکس شلر فیلسوفی است که در زمینه‌های متفاوتی چون پدیدارشناسی، اخلاق و انسان‌شناسی فلسفی به پژوهش پرداخته است. او کارهای خود را بر اساس بنیان‌هایی که ادموند هوسرل بنا گذاشته بود، شکل داد. شلر یکی از پایه‌گذاران انسان‌شناسی فلسفی به شمار می‌رود که امروزه در فضای آکادمیک فلسفی در آلمان رونق فراوان یافته است. کتاب «قرار بشر در عالم کیهانی» چکیده‌ای از آرای انسان‌شناسانه این فیلسوف است. این کتاب در اصل مقاله‌ای است که او در سال ۱۹۲۷ در همایش مدرسه حکمت دارمشتات ارائه کرده بود. شلر خود درباره موضوع کتابش می‌گوید کوشیده به معضلات انسان‌شناسی فلسفی بپردازد چراکه «معضلات انسان‌شناسی فلسفی، امروزه یکراست به نقطه محوری تمامی مسائل فلسفی در آلمان وارد شده‌اند، و اینکه به جز اصحاب متخصص فلسفی، همچنین زیست‌شناسان، پزشکان، روانشناسان و جامعه‌شناسان حول محور یک تصویر تازه از ساختار ذاتی بشر کار می‌کنند.» این نگاه تازه همانی است که شلر می‌کوشد فراتر از نگاه دینی و فلسفی و علم